

Tezy do opracowania krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zatwierdzone przez Ministra Kultury Waldemara Dąbrowskiego

Ustawa z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zobowiązuje Ministra Kultury do opracowania, przy pomocy Generalnego Konserwatora Zabytków, **krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.**

26 stycznia 2004r. Generalny Konserwator Zabytków – podsekretarz stanu w Ministerstwie Kultury – Ryszard MIKLIŃSKI powołał spośród członków Rady Ochrony Zabytków przy Ministrze Kultury specjalny zespół, który pod przewodnictwem prof. dr hab. Bogumiły ROUBY sporządził szczegółowe tezy do opracowania tego programu.

Na koordynatora d.s. opracowania krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami Generalny Konserwator Zabytków wyznaczył dyrektora Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków – Jacka RULEWICZA.

W dniach 25 i 26 marca b.r. podczas specjalnego posiedzenia – Rada Ochrony Zabytków, po wyczerpującej dyskusji i wprowadzeniu uzupełnień, w obecności Generalnego Konserwatora Zabytków, pozytywnie zaopiniowała tezy do opracowania krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

W dniu 10 maja 2004r Minister Kultury Waldemar Dąbrowski przyjął przewodniczącego Rady Ochrony Zabytków prof. Jacka Purchlę oraz członków zespołu d.s. opracowania tez. Po zreferowaniu dokumentu przez prof. Bogumiłę Roubę - Minister Waldemar Dąbrowski wysoko ocenił pracę zespołu, akceptując jednocześnie treści opracowania.

Na podstawie przyjętego harmonogramu prac – krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zostanie opracowany do końca lipca b.r. i po zaopiniowaniu przez Radę Ochrony Zabytków przedstawiony zostanie Generalnemu Konserwatorowi Zabytków oraz Ministrowi Kultury.

TEZY DO KRAJOWEGO PROGRAMU OCHRONY ZABYTEKÓW I OPIEKI NAD ZABYTEKAMI

Treść:

1. WPROWADZENIE
2. UWARUNKOWANIA OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTEKAMI
 - 2.1. Stan zabytków nieruchomych
 - 2.2. Stan zabytków ruchomych
 - 2.3. Stan zabytków archeologicznych
 - 2.4. Stan zabytków techniki
 - 2.5. Pomniki historii i obiekty wpisane na listę światowego dziedzictwa
 - 2.6. Stan służb konserwatorskich
 - 2.7. Stan opieki nad zabytkami
 - 2.8. Stan uregulowań prawnych
3. DZIAŁANIA O CHARAKTERZE SYSTEMOWYM
 - 3.1. Powiązanie ochrony z polityką ekologiczną, ochrony przyrody, architektoniczną i przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa
 - 3.2. Wypracowanie strategii ochrony dziedzictwa i wprowadzenie jej do polityk sektorowych
4. SYSTEM FINANSOWANIA
 - 4.1. Stworzenie sprawnego systemu finansowania ochrony i opieki konserwatorskiej
5. DOKUMENTOWANIE, MONITOROWANIE I STANDARYZACJA METOD DZIAŁANIA
 - 5.1. Dokumentowanie
 - 5.2. Monitorowanie
 - 5.3. Ujednolicenie metod działań profilaktycznych, konserwatorskich, restauratorskich i ochronnych
6. KSZTAŁCENIE I EDUKACJA
 - 6.1. Kształcenie specjalistyczne, podyplomowe i system uznawalności wykształcenia
 - 6.2. Edukacja społeczeństwa
 - 6.3. Edukacja właścicieli i użytkowników
7. WSPÓŁPRACA MIĘDZYKRAJOWA
 - 7.1. Współpraca z instytucjami i organizacjami
 - 7.2. Współpraca w obszarze Europy Środkowej

1. WPROWADZENIE

Na dziedzictwo kulturowe człowieka składają się dobra kultury i dobra natury. Zabytki – dawne materialne i niematerialne dobra kultury są ważną częścią składową tego dziedzictwa. Ich ochrona zadeklarowana została jako konstytucyjny obowiązek Państwa (art. 5 Konstytucji RP – *Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego...*). Zabytki w swych niematerialnych wartościach są dobrem wspólnym, nad którym pieczę kodyfikuje artykuł 82 Konstytucji stanowiący: *obowiązkiem Obywatela (...) jest troska o dobro wspólne*.

Ochrona i konserwacja zabytków jest istotnym elementem polityki kulturalnej Państwa, są one bowiem nie tylko śladem przeszłości, ale także cennym składnikiem kultury współczesnej, przyczyniającym się do kształtowania przyjaznego człowiekowi środowiska jego życia. Taką rolę zabytków mocno podkreślała już między innymi Europejska Karta Ochrony Dziedzictwa Architektonicznego z 1975 r. (art. 3, 4, 5). Ich zachowanie, ochrona i konserwacja jest działaniem w ważnym interesie publicznym ze względu na znaczenie zabytków w procesie edukacji, humanizacji społeczeństwa, jego kulturowej identyfikacji, wreszcie także znaczenie dla sfery ekonomii i gospodarki.

Zadaniem głównym polityki Państwa w dziedzinie ochrony zabytków jest stworzenie w najbliższych latach mechanizmów porządkujących tę sferę, dostosowujących ją do warunków gospodarki rynkowej zarówno poprzez niezbędne uzupełnienia i korekty legislacyjne jak i poprzez zmiany organizacyjne obejmujące konieczne rozszerzenie zakresu działań istniejących instytucji, aż po zmiany w strategii i organizacji ochrony. Te niezbędne, wprowadzane na drodze ewolucyjnej, zmiany powinny z jednej strony nie dopuścić do utracenia dotychczasowego bezcennego dorobku Polski w dziedzinie ochrony, z drugiej umożliwić funkcjonowanie i rozwój tej dziedziny w Zjednoczonej Europie.

Opracowanie Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami jest ustawowym obowiązkiem Ministra Kultury, zgodnie z zapisem Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Program określa cele i kierunki działań oraz zadania, które powinny być podjęte w szczególności przez organy i jednostki administracji publicznej w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Celem Programu jest wzmocnienie ochrony i opieki nad tą istotną częścią dziedzictwa kulturowego oraz poprawa stanu zabytków w Polsce. Celem jest także stworzenie wykładni porządkującej sferę ochrony poprzez wskazanie siedmiu podstawowych zasad konserwatorskich:

1. zasady *primum non nocere*,
2. zasady maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych),
3. zasady minimalnej niezbędnej ingerencji (powstrzymywania się od działań niekoniecznych),
4. zasady, zgodnie z którą usuwać należy to (i tylko to), co na oryginał działa niszcząco,
5. zasady czytelności i odróżnialności ingerencji,
6. zasady odwracalności metod i materiałów,
7. zasady wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

Wymienione zasady dotyczą zarówno konserwatorów – pracowników urzędów, profesjonalnych konserwatorów-restauratorów dzieł sztuki, konserwatorów-architektów, urbanistów, budowlanych, archeologów, badaczy, właścicieli i użytkowników, w tym duchownych – codziennych konserwatorów zabytkowych świątyń:

2. UWARUNKOWANIA OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTEKAMI

2.1. Stan zabytków nieruchomych

Cele działań	Pełna ocena stanu krajowego zasobu zabytków nieruchomych. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń.
Kierunki	Aktualizacja inwentaryzacji zabytków nieruchomych. Utworzenie krajowej ewidencji w systemie cyfrowym. Monitoring stanu i sposobów wykorzystania.

2.2. Stan zabytków ruchomych

Cele działań	Pełna ocena stanu krajowego zasobu zabytków ruchomych Określenie kategorii i stopnia zagrożeń.
Kierunki	Aktualizacja inwentaryzacji zabytków ruchomych. Utworzenie krajowej ewidencji w systemie cyfrowym. Monitoring stanu i sposobów wykorzystania.

2.3. Stan zabytków archeologicznych

Cele działań	Pełna ocena stanu krajowego zasobu dziedzictwa archeologicznego. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń oraz wyznaczenie stref o szczególnym zagrożeniu dla zabytków archeologicznych.
Kierunki	Dokończenie inwentaryzacji w ramach programu AZP. Utworzenie i prowadzenie krajowej ewidencji w systemie cyfrowym. Monitoring stref o szczególnym zagrożeniu. Opracowanie i wdrożenie programu ratownictwa archeologicznego. Realizacja zasady odpowiedzialności odszkodowawczej za naruszenie archeologicznej przestrzeni reliktovej.

2.4. Stan zabytków techniki

Cele działań	Objęcie skuteczną i zorganizowaną ochroną przynajmniej najcenniejszych zabytków techniki.
Kierunki	Rozpoznanie zasobów, sporządzenie ich ewidencji i na tej podstawie podjęcie decyzji i działań dokumentacyjnych i zabezpieczających. Na drodze porozumień międzyresortowych i działań legislacyjnych spowodowanie możliwości wykorzystania części środków przeznaczonych na restrukturyzację lub likwidację zakładów przemysłowych w celu zabezpieczenia zabytków techniki. Opracowanie i wdrożenie strategii rewitalizacji obiektów przemysłowych.

2.5. Pomniki historii i obiekty wpisane na listę światowego dziedzictwa

Cele działań	Pełna ocena stanu krajowego zasobu pomników historii i obiektów wpisanych na listę światowego dziedzictwa. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń.
Kierunki	Aktualizacja inwentaryzacji pomników historii i obiektów wpisanych na listę światowego dziedzictwa. Utworzenie krajowej ewidencji w systemie cyfrowym. Monitoring stanu i sposobów wykorzystania.

2.6. Stan służb konserwatorskich

Cele działań	Ocena stanu służb i możliwości wypełniania całokształtu zadań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami (analiza liczebności, kwalifikacji, sposobu powoływania, warunków finansowych itp.). Odbudowanie silnej i niezawisłej Państwowej Służby Ochrony Zabytków, jako instytucji administracyjnie i merytorycznie odpowiedzialnej za organizację i koordynację wszelkich zadań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami.
Kierunki	Wzmocnienie organizacyjne, kadrowe i finansowe służb na poziomie krajowym i regionalnym.

2.7. Stan opieki nad zabytkami

Cele działań	Ocena stanu i stopnia objęcia opieką zabytków w poszczególnych kategoriach. Doskonalenie i rozwijanie oraz podnoszenie efektywności i skuteczności instytucjonalnej i społecznej ochrony i opieki nad zabytkami.
Kierunki	Promowanie skutecznych i zgodnych z zasadami konserwatorskimi, form ochrony i opieki nad zabytkami. Doskonalenie współpracy ze związkami wyznaniowymi, a w szczególności konserwatorskimi służbami kościelnymi. Doskonalenie metod współdziałania ze społecznymi opiekunami zabytków. Wdrażanie zasad realizacji profilaktyki, jako podstawowej formy opieki nad zabytkami. Wspieranie działań na rzecz konsolidacji środowiska osób pracujących na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego. Usprawnienia przepływu informacji wewnątrzśrodowiskowej, zapewniającej efektywną współpracę poszczególnych grup i „branż” konserwatorskich.

2.8. Stan uregulowań prawnych

Cele działań	Udoskonalenie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych w zakresie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym i zabytkami.
--------------	---

Kierunki	<p>Wzmocnienie mechanizmów przestrzegania, stosowania i egzekwowania prawa w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego.</p> <p>Przyjęcie przez Polskę uzgodnionych umów międzynarodowych w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego.</p> <p>Niezbędna korekta przepisów prawnych dla zwiększania społecznej rangi zabytków i skuteczności ich ochrony.</p> <p>Podjęcie inicjatywy ustawodawczej dla odbudowania instytucji Państwowej Służby Ochrony Zabytków.</p> <p>Tworzenie warunków prawnych do odpowiedzialnego kreowania i realizowania ochrony dziedzictwa przez samorzady terytorialne.</p> <p>Podjęcie inicjatywy legislacyjnej dla uwzględniania interesów ochrony zabytków w całym ustawodawstwie.</p> <p>Podjęcie inicjatywy legislacyjnej dla ustalenia tożsamości i miejsca ochrony oraz konserwacji-restauracji, jako samodzielnej dziedziny, łączącej naukę i sztukę.</p> <p>Stworzenie warunków prawnych do nowego systemu finansowania ochrony i opieki nad zabytkami.</p>
----------	--

3 DZIAŁANIA O CHARAKTERZE SYSTEMOWYM

3.1. Powiązanie ochrony z polityką ekologiczną, ochrony przyrody, architektoniczną i przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa

Cele działań	<p>Realizacja powszechnych tendencji europejskich i światowych do rozszerzania pola ochrony na całe dziedzictwo kulturowe obejmujące i dobra kultury i natury (World Cultural Heritage).</p> <p>Stworzenie warunków pełnoprawnego partnerstwa Polski w strukturach jednostek unijnych wyspecjalizowanych w ochronie dziedzictwa i krajobrazu kulturowego.</p>
Kierunki	<p>Tworzenie rozwiązań systemowych wspólnie ze specjalistami z dziedzin ekologii, ochrony przyrody, architektury, planowania i zagospodarowania przestrzennego.</p> <p>Kształtowanie społecznej potrzeby ochrony dziedzictwa i krajobrazu kulturowego oraz zwiększanie świadomości samorządów.</p> <p>Wypracowanie modelu współdziałania służb celnych i policji ze służbami konserwatorskimi.</p>

3.2. Wypracowanie strategii ochrony dziedzictwa i wprowadzenie jej do polityk sektorowych

Cele działań	<p>Przygotowanie strategii ochrony dziedzictwa kulturowego wytyczającej główne założenia koncepcji ochrony w Polsce.</p> <p>Wprowadzenie jej do polityk sektorowych we wszystkich dziedzinach i na wszystkich poziomach zarządzania i gospodarowania.</p> <p>Wypracowanie metod zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym w szczególności obiektami z listy światowego dziedzictwa UNESCO i pomnikami historii oraz parkami kulturowymi.</p> <p>Wypracowanie systemu stałego podnoszenie jakości prac prowadzonych w dziedzinie ochrony i opieki nad zabytkami.</p>
--------------	--

Kierunki	<p>Integracja ochrony dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego i krajobrazu oraz stosownych zasad zagospodarowania przestrzennego.</p> <p>Promocja wartości materialnych oraz wartości niematerialnych dziedzictwa kulturowego, zwłaszcza zabytków w warunkach gospodarki rynkowej.</p> <p>Wzmocnienie roli dziedzictwa, zwłaszcza zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości.</p> <p>Ustalenie czytelnych kryteriów i priorytetów oraz usprawnienie systemu rozdziału środków z adresowaniem ich w pierwszym rzędzie na:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przygotowywanie profesjonalnych, kompleksowych badań, programów i autorskich (recenzowanych) projektów konserwatorskich, • konserwację profilaktyczną i zachowawczą, • prace ratownicze i zabezpieczające, • restaurację obiektów szczególnie cennych, • wspieranie i propagowanie modelowych rozwiązań. <p>Wdrożenie zasady minimalnej niezbędnej ingerencji w substancję zabytków.</p> <p>Wprowadzenie prawnego wymogu merytorycznego nadzoru konserwatorskiego.</p> <p>Wprowadzenie obowiązku posiadania specjalistycznych uprawnień do każdego typu prac w obiektach zabytkowych, w tym także dla inspektorów nadzoru budowlanego.</p> <p>Wypracowanie modelu i formuły funkcjonowania koordynatora prac i działań ochronnych w zespołach i pojedynczych większych obiektach.</p>
----------	---

4 SYSTEM FINANSOWANIA

4.1. Stworzenie sprawnego systemu finansowania ochrony i opieki konserwatorskiej

Cele działań	<p>Stworzenie stabilnego i przejrzystego systemu finansowania zasilanego środkami pochodzącymi nie tylko z budżetu, lecz także z odpisów podatkowych, podatków płaconych przez użytkowników obiektów zabytkowych, w tym z usług turystycznych, z kar za niszczenie i nieprawidłowe użytkowanie zabytków i z innych źródeł.</p>
Kierunki	<p>Utworzenie Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków.</p> <p>Ustalenie czytelnych kryteriów oraz usprawnienie systemu rozdziału środków finansowych.</p> <p>Wydzielenie funduszu celowego na badania podstawowe w dziedzinie ochrony i opieki nad zabytkami.</p> <p>Utrzymanie i poszerzenie funkcjonowania sprawdzonych systemów wspierania ochrony dziedzictwa.</p> <p>Ocena zjawisk związanych ze skutkami urynkowania dziedzictwa kulturowego.</p> <p>Wypracowanie nowych mechanizmów organizacyjno-prawnych finansowania z uwzględnieniem zasad partnerstwa prywatno-publicznego.</p> <p>W porozumieniu z resortem finansów stworzenie systemu wieloletniego finansowania zadań konserwatorskich (na wzór finansowania zadań w nauce i ochronie środowiska).</p> <p>Stworzenie optymalnych rozwiązań prawnych dla formułowania procedur w</p>

	<p>zakresie zamówień publicznych oraz przeprowadzania konkursów z priorytetem kwalifikacji merytorycznych wykonawców.</p> <p>Wypracowanie sposobu i metod praktycznego doradztwa dla użytkowników i właścicieli obiektów zabytkowych w poszukiwaniu środków na ochronę i prace konserwatorskie.</p> <p>Umocnienie zasady odpowiedzialności odszkodowawczej – „kto niszczy, ten płaci”.</p>
--	--

5. DOKUMENTOWANIE, MONITOROWANIE I STANDARYZACJA METOD DZIAŁANIA

5.1. Dokumentowanie

Cele działań	<p>Tworzenie systemu i stale aktualizowanych, elektronicznych baz informacji o zasobach oraz stanie zabytków w Polsce i ich dokumentacji.</p> <p>Stworzenie warunków do realizacji ustawowego obowiązku dokumentowania wszystkich prac, przy wszystkich grupach i typach obiektów zabytkowych.</p>
Kierunki	<p>Wypracowanie spójnego systemu dokumentowania badań, stanu zachowania oraz określania i certyfikacji wartości zabytkowych, wspólnego dla wszystkich typów zabytków.</p> <p>Wypracowanie standardów dokumentowania prac przy wszelkiego typu zabytkach.</p> <p>Doskonalenie krajowego systemu archiwizacji, przechowywania i udostępniania dokumentacji.</p> <p>Wdrożenie zasady umieszczania na każdym obiekcie trwałej informacji o przeprowadzonych pracach konserwatorskich i restauratorskich.</p>

5.2. Monitorowanie

Cele działań	<p>Gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania, postępach i wynikach prac konserwatorskich i restauratorskich, zagrożeniach, prawidłowości zarządzania i bezpieczeństwie użytkowania obiektów zabytkowych oraz o innych formach ochrony dziedzictwa.</p>
Kierunki	<p>Zorganizowanie w skali kraju systemu i służb (również na poziomie jednostek samorządu terytorialnego) dla monitorowania stanu dziedzictwa, a zwłaszcza obiektów zabytkowych przed i po pracach adaptacyjnych, remontowych i konserwatorskich.</p> <p>Monitorowanie funkcji obiektów i wpływu użytkowania na ich stan.</p> <p>Monitorowanie stopnia zabezpieczenia obiektów zabytkowych przed pożarami, kradzieżą, katastrofami i klęskami żywiołowymi – kontynuacja zadań w już zorganizowanym i skutecznie funkcjonującym systemie.</p> <p>Monitorowanie skuteczności funkcjonowania innych form ochrony dziedzictwa kulturowego.</p>

5.3 Ujednolicenie metod działań profilaktycznych, konserwatorskich, restauratorskich i ochronnych

Cel działań	Wytworzenie mechanizmów wiążących naukę z praktyką. Wypracowanie i wprowadzenie szczegółowych zasad ochrony dziedzictwa w planach zagospodarowania przestrzennego. Wypracowanie standardów zagospodarowania i estetyki zabytkowych przestrzeni publicznych.
Kierunki	Wspieranie działań na rzecz stworzenia standardów i unormowań w dziedzinie badań, technologii i materiałów konserwatorskich. Wspieranie działań na rzecz rozwijania metod ochrony profilaktycznej, ochrony przed pożarami, kradzieżami itd. Zorganizowanie praktycznego doradztwa dla użytkowników i właścicieli dotyczącego estetyki zagospodarowania obiektów zabytkowych. Wypracowanie i wdrożenie modelu finansowania badań zamawianych przez firmy komercyjnie wykorzystujące ich wyniki. Uniezależnienie procesu podejmowania decyzji o rozwiązaniach konserwatorskich od komercyjnych firm produkujących i sprzedających materiały.

6. KSZTAŁCENIE I EDUKACJA

6.1. Kształcenie specjalistyczne, podyplomowe i system uznawalności wykształcenia

Cele działań	Utrzymanie i doskonalenie dotychczas wypracowanego systemu kształcenia w dziedzinie konserwacji i ochrony. Zorganizowanie pełnego kształcenia akademickiego w specjalnościach, w których ono dotychczas nie istnieje. Weryfikacja wszystkich dotychczas (drogą pozaakademicką) nabytych uprawnień poprzez stworzenie systemu akredytacji i uznawalności wykształcenia. Zorganizowanie systemu podnoszenia kwalifikacji w każdej grupie zawodowej pracującej na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego.
Kierunki	Wspieranie działań na rzecz niezbędnych zmian i poprawy sytuacji w polskim wyższym szkolnictwie konserwatorskim – naszej specjalności narodowej (Akademia Sztuk Pięknych w Krakowie, Akademia Sztuk Pięknych w Warszawie, Uniwersytet M Kopernika w Toruniu, Międzyuczelniany Instytut Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki, Międzynarodowe Centrum Kultury w Krakowie). Wspieranie finansowe działań umożliwiających organizację praktyk studenckich. Wspieranie fachowych wydawnictw konserwatorskich. Sporządzenie krajowego rejestru specjalistów pracujących w dziedzinie ochrony, konserwacji i restauracji. Powołanie zespołu (MK i pracownicy Uczelni) do spraw systemu akredytacji i uznawania kwalifikacji osób, które dotychczas zajmowały się konserwacją bez odpowiedniego wykształcenia.

	Kontynuacja i doskonalenie formuły cyklicznych szkoleń merytorycznych pracowników urzędów konserwatorskich i samorządowych służb konserwatorskich.
--	--

6.2. Edukacja społeczeństwa

Cele działań	<p>Kształcenie społeczeństwa w duchu poszanowania dla autentyzmu oraz wartości materialnych i niematerialnych wspólnego, wielokulturowego dziedzictwa.</p> <p>Budowanie klimatu społecznego zrozumienia i akceptacji dla idei ochrony i dawności zabytków odczytywanych jako źródło tożsamości, wiedzy i dumy z przeszłości, tradycji, wiedzy o sposobie życia i pracy przodków.</p>
Kierunki	<p>Kształtowanie postaw promujących działania chroniące zabytki, z równoczesnym wskazywaniem negatywnych działań degradujących ich wartości.</p> <p>Upowszechnianie zasad konserwatorskich i zasad etyki konserwatorskiej.</p> <p>Prowadzenie i doskonalenie edukacji na rzecz ochrony dziedzictwa na wszystkich poziomach szkół, ze szczególnym uwzględnieniem tradycji lokalnych i idei małych ojczyzn (m in. przygotowanie i wprowadzenie odpowiednich podręczników).</p> <p>Prowadzenie edukacji kadr nauczycielskich i kadr samorządowych.</p> <p>Prowadzenie aktywnej współpracy i rozwijanie w mediach publicznych krajowych i lokalnych stałych programów edukacyjnych i popularyzatorskich z promowaniem dobrych przykładów działań konserwatorskich i obywatelskich.</p> <p>Popularyzacja osiągnięć poprzez wszelkiego typu konkursy premiujące wiedzę i znawstwo dziedzictwa kulturowego.</p>

6.3. Edukacja właścicieli i użytkowników

Cele działań	<p>Upowszechnianie wśród właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych znajomości zasad konserwatorskich, zasad etyki i profilaktyki konserwatorskiej.</p> <p>Tworzenie mechanizmów ekonomicznych sprzyjających prawidłowemu traktowaniu obiektów zabytkowych.</p>
Kierunki	<p>Promowanie prawidłowych postaw poprzez wszelkiego typu konkursy na dobrze utrzymane, zadbane i otoczone właściwą opieką zabytki (wraz z wprowadzeniem zasady recenzowania wniosków).</p> <p>Wspieranie wydawnictw popularyzatorskich.</p> <p>Edukacja właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych w zakresie zasad etyki w ochronie zabytków i profilaktyki konserwatorskiej, zabezpieczeń przed kradzieżą, wandalizmem, pożarami, powodzią i katastrofami.</p> <p>Doskonalenie systemu informacji konserwatorskiej o zabytku przy obrocie i użytkowaniu obiektów zabytkowych.</p> <p>Opracowanie systemu opisywania oryginalności i cech zabytkowych obiektu poświadczanych certyfikatem, dla wytworzenia czytelnego mechanizmu podwyższania lub obniżania wartości rynkowej obiektu zabytkowego w</p>

	<p>przypadku dobrze lub źle wykonanych prac. Popieranie działań organizacji pozarządowych w realizacji zadań związanych z ochroną dziedzictwa.</p>
--	---

7. WSPÓLPRACA MIĘDZYNARODOWA

7.1. Współpraca z instytucjami i organizacjami

Cel działań	<p>Wzmocnienie obecności Polski w światowym i europejskim środowisku działającym na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i promocja polskich osiągnięć w tej dziedzinie</p>
Kierunki	<p>Podejmowanie międzynarodowych inicjatyw w dziedzinie ochrony i opieki wspólnie z innymi państwami. Stworzenie warunków do aktywnej współpracy Polski z organizacjami międzynarodowymi: np. UNESCO, Radą Europy, ICCROM oraz pozarządowymi: np. ICOMOS i ICOM. Współpraca z Komisją Europejską w Brukseli. Wspieranie współpracy agend rządowych wyspecjalizowanych w dziedzinie ochrony zabytków. Wspieranie organizacji pozarządowych w ich działaniach międzynarodowych.</p>

7.2. Współpraca w obszarze Europy Środkowej

Cele działań	<p>Oparcie działań na pojęciu wspólnego dziedzictwa kultury ludzkości, w szczególności „Europy – wspólnego dziedzictwa kultury”, w którym wyzwaniem stanowią „obszary dwu- lub wielokulturowe”. Troska o ochronę polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą.</p>
Kierunki	<p>Działania adresowane w kierunku:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wspólnej ochrony dóbr kultury związanych z polską obecnością kulturową na obszarach poza granicami, • wspólnej ochrony dziedzictwa związanego z obecnością kulturową innych narodowości i grup etnicznych na dzisiejszych obszarach Polski. <p>Podejmowanie międzynarodowych inicjatyw w dziedzinie ochrony i opieki wspólnie z państwami sąsiadującymi. Wypracowanie „wschodniej polityki kulturalnej”, tak aby wschodnia granica Polski, a zarazem Unii, nie stała się kulturalną żelazną kurtyną. Wypracowanie formuły partnerstwa z sąsiadami, dla uzyskiwania środków unijnych na wspólne cele ochrony dziedzictwa. Rozwój zaplecza technicznego dla właściwego przygotowywania i negocjowania wniosków o udział w środkach unijnych w programach dotyczących ochrony i opieki.</p>

Opracował zespół powołany przez Ministra Kultury w składzie:

Prof. Bogumiła J. Rouba - Rada Ochrony Zabytków
mgr inż. arch. Janusz Korzeń - Rada Ochrony Zabytków
prof. Zbigniew Myczkowski - Rada Ochrony Zabytków
prof. Andrzej Tomaszewski - Rada Ochrony Zabytków

Dyr. Jacek Rulewicz – Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków
Dyr. Marek Gierlach – Ośrodek Ochrony Dziedzictwa Archeologicznego
Dyr. Albert Soldani - Departament Ochrony Zabytków MK
Dyr. Dariusz Jankowski - Departament Ochrony Zabytków MK
V-dyr. Tadeusz Morysiński – Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków
Dyr. Piotr Ogrodzki – Ośrodek Ochrony Zbiorów Publicznych
Mgr Halina Łygan – sekretarz zespołu

Wstępny projekt został poddany dyskusji i dopracowaniu na posiedzeniu Rady ds. Ochrony Zabytków przy Ministrze Kultury w Radziejowicach (25 – 26 marca 2004), w której udział wzięli Członkowie Rady:

prof. dr hab. Ryszard Bochenek, dr Piotr Dobosz, mgr inż. arch. Jerzy Jasiuk, prof. dr hab. Hanna Kočka-Krenz, mgr inż. arch. Janusz Korzeń, prof. Andrzej Koss, prof. dr hab. Konrad Kucza-Kuczyński, prof. dr hab. inż. arch. Zbigniew Myczkowski, mgr inż. Piotr Napierała, prof. dr hab. Jacek Purchla – **Przewodniczący Rady**, prof. dr Bogumiła Rouba – **Zastępca Przewodniczącego Rady**, prof. dr hab. Andrzej Rottermund, prof. dr hab. Romuald Schild – **Zastępca Przewodniczącego Rady**, mgr Paweł Skrzywanek, dr Marian Sołtysiak, prof. dr hab. Andrzej Tomaszewski, mgr Zbigniew Maj – (wz) Sekretarz Rady
oraz wymienieni wyżej Dyrektorzy Instytucji wchodzący w skład Komisji ds. Krajowego Programu

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik 1.

Dokument ECCO (Europejskiego Zrzeszenia Krajowych Związków Konserwatorów-restauratorów) przyjęty przez Komisję Europejską w Brukseli

[...]

§ 20

Dziedzictwo kulturowe jest częścią definicji europejskiej tożsamości. Stanowi fundamentalny wyraz bogactwa i różnorodności europejskiej kultury. Ochrona dziedzictwa kulturowego, niezastąpionego świadectwa przeszłości, leży we wspólnym interesie Państw Członkowskich, które muszą zapewnić przekazanie tego dziedzictwa przyszłym pokoleniom. Dlatego opieka i konserwacja oraz wymogi użytkowania i umożliwienia dostępu do dziedzictwa kulturowego zarówno w sektorze publicznym jak prywatnym leży w publicznym interesie. Konserwacja-restauracja respektuje estetyczne, historyczne i duchowe znaczenie dziedzictwa kulturowego, jak też jego fizyczną integralność i kontekst.

[...]

Załącznik 2.

Dokument zatwierdzony przez IV Generalne Zgromadzenie ENCoRE (Europejskiej Sieci Wyższego Szkolnictwa Konserwatorskiego) w Toruniu, 8-9 maja 2003 dostępny na stronie internetowej: <http://www.encore-edu.org>. Opracowany jako dokument wspólny ECCO i ENCoRE

Edukacja konserwatorów-restauratorów dzieł sztuki i warunki uprawniające do wykonywania zawodu

1. Dostęp do edukacji w zakresie konserwacji-restauracji uzależniony jest od posiadania dyplomu/świadectwa uprawniającego do podjęcia studiów uniwersyteckich (bądź ekwiwalentnych). Interdyscyplinarny charakter zawodu konserwatora-restauratora wymaga, aby kandydaci poddani byli specyficznej, dodatkowej procedurze kwalifikacyjnej.
2. Edukacja konserwatorów-restauratorów powinna obejmować minimum 5 lat studiów dziennych, lub 5500 godzin kontaktowych (*tzn. z możliwością bezpośredniego kontaktu z nauczycielem*) nauczania teoretycznego i praktycznego oraz szkolenia prowadzonego przez, bądź pod nadzorem, uniwersytetu lub uznanej instytucji ekwiwalentnej i powinna kończyć się uzyskaniem stopnia magistra. Absolwenci w stopniu magistra powinni być wyspecjalizowani w jednej, określonej dziedzinie konserwacji-restauracji dóbr kultury.
3. Absolwenci konserwacji-restauracji na poziomie licencjatu (poziom 4) mogą podjąć studia magisterskie, ale mogą pracować w konserwacji-restauracji dóbr kultury zarówno w sektorze publicznym jak prywatnym jedynie pod kierunkiem i nadzorem profesjonalnych konserwatorów-restauratorów, wg. definicji zaw. w pkt.4.
4. Absolwenci konserwacji-restauracji z tytułem magistra (poziom 5) mogą podjąć studia doktoranckie. Dla podjęcia samodzielnej pracy w zawodzie konserwatora-restauratora może być wymagany okres zdobywania doświadczeń, zależny od krajowych ustaleń podjętych w tym zakresie przez odpowiednie organizacje konserwatorów-restauratorów, dla potwierdzenia praktycznych i etycznych kwalifikacji uprawniających do podjęcia pełnej odpowiedzialności zawodowej w zakresie danej specjalizacji.
5. Zgodnie z procedurami przyjętymi w każdym kraju członkowskim, należy zapewniać osobom, które ukończyły studia możliwość stałego rozwoju zawodowego, aby mogły nadażyć za postępem w dziedzinie konserwacji-restauracji dóbr kultury.
6. Poziom doktoratu w dziedzinie konserwacji-restauracji dóbr kultury jest podstawą do rekrutacji badaczy i nauczycieli dla dalszego rozwoju praktyki i badań w tej dziedzinie.

Załącznik 3.**Dz.U.96.120.564****Europejska Konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego (poprawiona),**

sporządzona w La Valetta dnia 16 stycznia 1992 r. (Dz. U. z dnia 9 października 1996 r.)

W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej PREZYDENT RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ podaje do publicznej wiadomości:

W dniu 16 stycznia 1992 r. została sporządzona w La Valetta Europejska Konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego (poprawiona) w następującym brzmieniu:

Europejska Konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego (poprawiona)

[...]

Definicja dziedzictwa archeologicznego**Artykuł 1**

1. Celem niniejszej (poprawionej) konwencji jest ochrona dziedzictwa archeologicznego jako źródła zbiorowej pamięci europejskiej i jako instrumentu dla badań historycznych i naukowych.

2. W tym celu należy uznać za przedmiot dziedzictwa archeologicznego wszelkie pozostałości, obiekty i jakiegokolwiek inne ślady ludzkości z minionych epok

[...]

3. Dziedzictwo archeologiczne obejmuje struktury, konstrukcje, zespoły budowlane, eksploatowane tereny, przedmioty, zabytki innego rodzaju, jak też ich otoczenie znajdujące się na ziemi lub pod wodą.

[...]

Identyfikacja dziedzictwa oraz środków ochrony**Artykuł 3**

W celu zachowania dziedzictwa archeologicznego oraz zagwarantowania naukowej rzetelności archeologicznych prac badawczych każda Strona zobowiązuje się:

1) stosować procedury upoważniające do przeprowadzenia oraz nadzoru wykopalisk i innych prac archeologicznych w taki sposób, aby:

a) zapobiec wszelkim nielegalnym wykopaliskom oraz przemieszczeniu przedmiotów dziedzictwa archeologicznego,

b) zapewnić, aby archeologiczne wykopaliska i poszukiwania były przeprowadzane w sposób naukowy i pod warunkiem, że:

- w miarę możliwości będą stosowane nieszkodliwe metody badania,

- przedmioty dziedzictwa archeologicznego nie pozostaną odkryte lub pozostawione podczas wykopalisk lub po ich zakończeniu bez zapewnienia odpowiedniego ich zabezpieczenia, konserwacji i ich zagospodarowania,

2) zapewnić, aby wykopaliska i inne potencjalnie szkodliwe techniki były wykonywane jedynie przez wykwalifikowane, specjalnie upoważnione osoby,

[...]

Zintegrowana konserwacja dziedzictwa archeologicznego**Artykuł 5**

Każda Strona zobowiązuje się:

1) do podejmowania próby pogodzenia i połączenia odpowiednich potrzeb archeologicznych oraz planów zagospodarowania przestrzennego poprzez zapewnienie archeologom uczestnictwa:

a) w tworzeniu założeń planowania, ukierunkowanych na zapewnienie wyważonej strategii mającej na celu ochronę, konserwację i podniesienie wartości terenów o wartości archeologicznej,

b) na różnych etapach planów zagospodarowania przestrzennego,

2) do zapewnienia, by archeolodzy, twórcy planów miejskich oraz regionalnych systematycznie konsultowali się w celu umożliwienia:

a) zmiany planów zagospodarowania, które mogą mieć niekorzystny wpływ na dziedzictwo archeologiczne,

b) zapewnienia właściwego czasu i środków na odpowiednie naukowe badania stanowisk w terenie i do publikacji wyników badań,

3) do zapewnienia, by ocena wpływu na środowisko i wynikające z tego decyzje w pełni uwzględniały stanowiska archeologiczne oraz ich otoczenie,

[...]

Finansowanie badań archeologicznych i konserwacji

Artykuł 6

Każda Strona zobowiązuje się:

- 1) do zapewnienia publicznego finansowego wsparcia dla badań archeologicznych ze strony państwowych, regionalnych i lokalnych władz, stosownie do ich uprawnień,
- 2) do zwiększania materialnych środków dla ratownictwa archeologicznego
 - a) przez przedsięwzięcie odpowiednich środków zapewniających, by w większych publicznych i prywatnych pracach zagospodarowania zostało zapewnione pokrycie - odpowiednio ze środków sektora publicznego lub prywatnego - całkowitego kosztu każdej niezbędnej związanej z nimi pracy archeologicznej,
 - b) przez uwzględnienie w budżecie tych prac - podobnie jak w przypadku analizy zagrożeń dotyczących ochrony środowiska i zagospodarowania terenu - wstępnych badań i poszukiwań archeologicznych, końcowych dokumentów naukowych, jak też pełnej publikacji i udokumentowania znalezisk.

[...]

Załącznik 4**INFORMACJE DODATKOWE DO TEZ DO KRAJOWEGO PROGRAMU OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTEKAMI**

Polska jest krajem o długiej tradycji ochrony „pamiątek przeszłości”. Początkowe kolekcjonerstwo o podłożu patriotycznym i sentymentalnym bardzo szybko stworzyło glebę, na której wyrosła świadoma myśl konserwatorska, a za nią ochrona instytucjonalna. Już w 1915 roku na Politechnice Warszawskiej zaczęły się pierwsze próby zorganizowania kształcenia architektów-konserwatorów. W 1919 roku powstała struktura urzędów konserwatorskich. W 1934 Akademia Krakowska po trwających od 1909 roku próbach i przygotowaniach rozpoczęła (początkowo niepełne) kształcenie konserwatorów-restauratorów dzieł sztuki.

Natychmiast po wojnie w 1945 roku udało się stworzyć fenomen na skalę europejską i światową – zorganizować niemal równocześnie w trzech polskich wyższych uczelniach pełnowymiarowe akademickie kształcenie specjalistów.

Polska szkoła konserwacji stanowi od dziesiątków lat naszą narodową specjalność i dumę. Wykształceni w Polsce konserwatorzy-restauratorzy dzieł sztuki pracują na wszystkich kontynentach i wszędzie są cenieni. O sile polskiej konserwacji decyduje nasz system kształcenia. Ciągłe wzorcowy dla wielu krajów, stał się podstawą budowy programów nowych szkół lub modernizacji i doskonalenia programów w wielu z nich na całym świecie. Pośród państw europejskich jesteśmy ciągle jeszcze w dużo lepszej sytuacji od krajów, które znacznie później lub w ogóle nie uruchomiły wyższego szkolnictwa konserwatorskiego. Polscy specjaliści między innymi współuczestniczyli w tworzeniu europejskich unormowań dotyczących konserwacji.

W Polsce kształcenie w ramach pełnowymiarowych akademickich studiów (zgodnych z wymogami europejskimi w tej dziedzinie) realizowane jest obecnie tylko na Wydziałach Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki ASP w Krakowie i Warszawie oraz na Wydziale Sztuk Pięknych UMK w Toruniu – dla praktyków konserwatorów-restauratorów dzieł sztuki w specjalnościach: konserwacja malarstwa, rzeźby polichromowanej, kamienia i detalu architektonicznego, papieru i skóry, tkanin zabytkowych. Ponadto w Toruniu kształceni są także w pełnym wymiarze akademickim specjaliści zabytkoznawstwa i konserwatorstwa przygotowujący do pracy w urzędach konserwatorskich.

Na politechnikach w Warszawie, Krakowie, Kielcach, Lublinie i Wrocławiu kształcą się drogą specjalizacji dyplomowej architektów-konserwatorów.

Istnieje pilna potrzeba powołania pełnego akademickiego kształcenia w specjalnościach związanych z konserwacją architektury, a także w specjalnościach praktycznych – konserwacja mebli zabytkowych, konserwacja szkła i witraży, konserwacja instrumentów muzycznych i zabytków metalowych. Istnieje też potrzeba (zgodnie z uregulowaniami unijnymi) przekształcenia programów średnich szkół artystycznych zwłaszcza tzw. liceów konserwatorskich pod kątem przygotowywania specjalistów pomocniczych w pracach konserwatorskich (sztukatorów, stolarzy artystycznych, snycerzy, lutników, ludwisarzy itp.).

Czas przemian po 1989 roku w Polsce zaowocował negatywnie dla tej dziedziny. Dramatyczny brak środków wyniszcza służby konserwatorskie, szkolnictwo konserwatorskie, wreszcie same zabytki. Złe warunki pracy sprawiają, że coraz bardziej brak ludzi skłonnych poświęcać się pracy w dziedzinie ochrony zabytków. Poważnym problemem stał się brak społecznego zrozumienia dla idei ochrony naszego dziedzictwa, jako wynik splotu rozmaitych zjawisk społecznych. Przemiany czasu transformacji sprawiły, że zabytki zostały oddane w prywatne ręce – ludzi niejednokrotnie ratujących je przed zagładą, ale także ludzi

bardzo często nie doceniających ich wartości pozamaterialnych, nie potrafiących dobrze sprawować opieki gwarantującej ich przetrwanie i to zgodnie z wymogami dokumentów międzynarodowych „w stanie możliwie niezmiennym”. Fala nieprzemyślanych, złych odnowień i modernizacji degraduje ich wartości. W wielu wypadkach źle prowadzone prace są równoznaczne z marnotrawstwem pieniędzy, a równocześnie **niszczeniem** zabytków. Skutki raz źle przeprowadzonych prac są **nieodwracalne i na zawsze pozbawiają zabytek pełni jego wartości**. Służby konserwatorskie podejmujące próby obrony zabytków są powszechnie postrzegane jako przeciwnik. Stają się przez to stroną w wyniszczających konfliktach, które wybuchają nieustannie, pogłębiając niekorzystne zjawiska społeczne – niechęć, niekiedy wrogość.

Ten stan uzasadnia potrzebę pilnych i głębokich zmian.